NPH 2.md 2025-06-12

NPH 1 był tak dobry że zrobili seguel

Archeologia prawna (nauka o znakach władzy i prawa)

Znaki prawne
Insygnia, atrybuty i odznaki
Strój i mundur
Budynki i miejsca
Zamek

Archeologia prawna - materialne obiekty które pełniły funkcje prawne (zamek był siedzibą władcy, kabat to obiekt użyteczny wobec decyzji sądu). Niektóre obiekty mają jednak charakter szczególny - ich wartość symboliczna (np korona). Są to znaki prawne.

Hołd pruski - archeologie prawną interesuje chorągiew, miejsce, klęczący albrecht ma dłoń na piśmie świętym (rytuał prawny).

Rytuały prawne:

"Przyklepanie umowy prawnej"

Uniesienie syna po urodzeniu jako potwierdzenie ojcostwa

Wypicie wody zrzeczenia

Dawniej prawo musiało być postrzegalne, stąd wykonywano takie gesty/rytuały prawne. Archeologia prawna również się nimi zajmuje ("odkrywa spod "pyłu zapomnienia").

Znaki prawne - Przedmiot znak symbol który w wyniki działania normy prawa zwyczajowego lub przepisu prawa spisanego kieruje uwagę adresata w określonym kierunku uzmysławiając pojęcia, instytucje stosunki i czynnosci prawne, nakazujac określonych zachowan lub zakazujac pewnych działań

"Kradnij zabijaj ale Siewierz omijaj" - jurysdykcje miejskie miały kata, sądy i były zaopatrzone.

"Najstarszy znak drogowy w polsce" - Słup milowy (romański) - słup drogowy w koninie który informuje o połowie drogi między kusznicą kaliszem. Znak informuje o tym, że jest to drogo publiczna i obowiązuje tam mir drogowy.

Krzyż pokutny po zabójstwie

Znak pocztowy

Insygnia, atrybuty, odznaki

Insygnia - przedmioty, których wręczenie stanowiło nieodzowny akt towarzyszący prawnemu nadaniu jakiejś godności, władzy, urzędu (współkonstytułowały daną godność)

Atrybut - Przedmioty ściśle powiązane z daną osobą, ale niekreujące jej godności urzędowej tylko ją oznaczające (laski marszałkowskiej nikt nie otrzymywał, dostawał jedynie patent i sam musiał sobie wyrobić laskę, buław)

Odznaka - przedmioty przytwierdzone do szaty lub zawieszone na szyi, informujące o posiadaniu przez daną osobę określonej godności

Insygnia Augusta III (wykonał sobie nowe bo nie chcieli mu dać tych ze skarbca), jest to jedyny komplet insygniów*, który się zachował

Szczerbiec (insygnium) - miecz który wykorzystał Władysław Łokietek do koronacji

Włócznia św maurycego - nie wiadomo czy było to insygnium ale to też relikwia więc nie wiadomo

Laszka marszałkowska stanisław lubomirskiego

Buława władysława IV - nie otrzymał jej, symbolizuje zwierzchność wojskową

Tłok pieczętny kanclerza

Strój i mundur

interesuje tylko taki, który jest jednoznacznie powiązany z jakimś urzędem/godnością

strój biskupa

stój stanowy - mundury ziemskie

Budynki i miejsca: zamek - pałac - rezydencja

Katedra - tam rezyduje biskup.

Ratusz

pola pod warszawską wolą gdzie wybierano króla

Urządzenia i sprzęty: kara śmierci - miejsca straceń, sprzęty, kary na honorze i cielesne, narzędzia tortur

Gąsiąsry (dyby są niehistoryczne)

Kuna

Sfragistyka z podręcznika

Sfragis to po grecku pieczęć

Badania sfragistyczne na celu mają poznanie pieczęci jako samoistnego źródła historycznego.

XII i XIII w. Konrad von mure suma de acte posandi

pieczęć potwierdzała wartość dokumentu - pieczęć jako znak autentyczności

Dekret papieża Innocentego III gdzie opisuje spotkanie z fałszywą pieczęcią - początki sfragistyki jako rozpoznawanie fałszerstw

W XVII w. Jean Mabillion daje podstawy sfragistyce jako narzędziu krytycznemu wobec dokumentu

Dostarcza nam informacji o dysponencie:

Treści napisowe

imię

tytulatura - określenie zasięgu terytorialnego (również roszczenia)

dane genealogiczne

Treści graficzne

insygnia herby

oprawa architektoniczna

Nawet chłopi na zachodzie korzystali z pieczęci. Dopiero w XVI staje się powszechna. Badanie jej daje nam duży wzgląd w kulturę piśmiennictwa.

Pieczęć i jej funkcje:

- 1. Świadectwo wiarygodności i mocy prawnej
- 2. wykładnik woli właściciela
- 3. środek kontrolujący i zabezpieczający nienaruszalnosc zamkniętego pieczęcią pisma lub przedmioty
- 4. nośnik informacji dzięki obecnym w polu pieczęci treściom napisowym i obrazowym

Jest to też środek o masowym charakterze (można ją obijać)

Pieczęć autentyczna (Sigillum authenticum) - dokument staje się dokumentem publicznym - uznawany sa wiarygodny w całym świecie chrześcijańskim. Nadawała pełną moc prawną.

Contrasigillum

Tłoki pieczętne były bardzo chronione (chowane pod wielką ilością kluczy w zakonie, burmistrz pragi ścięty za jej zgubienie)

NPH 2.md 2025-06-12

Próbowano imitować przecięci historyczne. Wit Stwosz podrobił pieczęć za co został napiętnowany. Contrasigillum służyło zabezpieczaniu przenoszeniu na inne dokumenty.

Sigillum Secretum

Pieczęć nie mająca pełnej mocy.

Carentia sigilli

Brak pieczęci lub pieczęć obca. Taki brak pieczęci mógł wynikać z braku zdolności prawnych (niepełnoletność), braku majątku, lub po prostu kogoś nie było stać. Zdarzały się też przypadki losowe (zniszczenie, zgubienie).

Bulla - pieczęć wyciśnięta w metalu

Teksty pana profesora zenona

Podział na trzy grupy przedstawień na pieczeciach:

- 1. Reprezentacyjny
  - 1. Pieszy dominuje od ok. 1250 początek rywalizacji wizerunkowej. Staje się popularniejsza, ponieważ lepiej pokazywała predyspozycje do bycia królem (dumnie stoi). Obok władcy pojawiać też mogą się elementy architektoniczne (wieże są symbolem miasta stołecznego/całego księstwa którym włada). Stoi na pierwszym planie, jest gwarantem bezpieczeństwa. Trębacze nadają charakter muzyczny który podkreśla wyjątkowość i zwycięstwo.
  - 2. Konny popularna na początku, władca pokazuje się jako książę rycerz (bojowa symbolika)
  - 3. Majestatowy widzimy moment intronizacji (władca zasiadający)
- 2. Narracyjne (władca np wykonuje jakąś czynność)
  - 1. Kultowe/dewocyjne
  - 2. Ze sceną walki
- 3. Symboliczny (widzimy deponenta, ale ukrywa się pod postacią herbu)

Włócznia symbolem włóczni św. maurycego - najważniejsze insygnium królewskie

Smok to symbol szatana

Lew na pieczęciach - jeśli go pokonamy to możemy się nim posługiwać i guess. Jest on przeciwnikiem równym

U kazimierza kujawskiego pojawia się korona hełmowa

Intymne stosunki ze świętymi Leszka Czarnego

Koronacje

Obiekty zainteresowania archeologii prawnej:

Obiekty materialne - katedra

Obiekty o charakterze prawnym - insygnia

Formy rytuału - wszystkie gesty i w ogóle

Polskie ordo coronandi rozpoczyna się od warneńczyka

Przebieg rytuału sakry:

Złożenie przyrzeczenia

Aklamacja

Namaszczenie

Wręczenie insygniów

Koronacja

Intronizacja

Łokietek tworzy sobie nowe insygnie -

Od teraz trzymane pod kluczem - mieli 7 kluczy

Jedynym ocalałym przedmiotem był miecz szczerbiec

Insygnia narysował Werner i ?baciareli?

Ordo coronanid regis polonia

Najpierw chowano poprzednika, potem dopiero król się koronował (porządek ten rozpoczął się z Ludwikiem Węgierskim)

Uroczysty ingres (wprowadzony wraz z elekcyjnością) - władca wybrany pod warszawą musiał wjechać do warszawy po koronację.

wjazd konstancij habsburżanki

Koron było wiele:

- 1. pierwszy zestaw
- 2. zestaw egzekwialna (pogrzebowy)
- 3. insygnia grobowe
- 4. korona homagialna
- 5. korona prywatna
- 6. korona hełmowa (podróżna osadzona na hełmie)
- 7. korona wotywna (jako dar?)

Zachowana jest korona hełmowa kazimierza wielkiego którą jako wotywną przekazał dla katedry sandomierskiej

Również jego insygnia grobowe

Mamy też insygnia grobowe Jadwigi (jej drewniane berło i jabłko)

Jest też miecz ceremonialny zygmunta starego

Berło wotywne dla jasnej góry

Insygnia grobowe Batorego, Batory koronował się koroną węgierską

Korona którą zygmunt koronował się na króla szwecji - używał jej jako prywatnej

Korona homagialna powstała jako koronacyjna jogaily

W skarbcu była jeszcze korona moskiewska (planowana koronacyjna władysława IV) - użyta jako egzekwialna zygmunta III

Jedyny zachowany komplet koronacyjny to komplet wettynów.

robienie dobrze ujotowi

NPH 2.md 2025-06-12

Dyplomatyka

1/3 dokumentów karola wielkiego to falsyfikaty

10% dokumentów barbarosy to falsyfikaty

jean Mabillion

list/mandat - dokument doraźny

Proces powstawania dokumentów

Dyktator nadaje szatę słowną

Sigilacja - uwierzetelnienie

Metryka kornna - regest

oryginał

Falsyfikat to nie fałszerstwo

W badaniach będziemy poszukiwać oryginału.

Koncept - "brudnopis"

oblata - w księgach grodzkich znajdują się np dokumenty prywatne co nadawało im charakter publiczny

kopiariusz - księga dokumentów otrzymanych

Regest - streszczenie dokumentu dla celów naukowych

Widymat - dokument w którym twierdzi że widział oryginał i potwierdza treść poprzedniego dokumentu

Transumpt - powtórzenie dokumentu

Insert - formułka

Dokument polski

Dagome iudex

Dokument za władysława hermana

Bulle ołowiane z czasów krzywoustego

Kardynał Deusdedit -

Ex tomis - z papirusu

Skryniajusze - korporacja papieska

Dokument władysława Hermana

Dagome ludex powstał w rzymie na papirusie

Dokument władysława powstał w bambergu

W XII wieku dopiero mamy pewność że dokumenty powstały na polskich ziemiach - pierwszy był kościół.

Rycerze i inni korzystali z pamięci prawnej.

Gal anonim pisał kronikę "aby nie wyjść z wprawy" bo nie miał co robić

3 warunki:

polski wystawca

polski odbiorca (świecki)

polska kancelaria

W XIII w. pojawiają się odbiorcy świeccy. Oznacza to, że byli oni piśmienni i zdawali sobie sprawę z przewagi dokumentu. Pojawia się potrzeba kancelarii świeckich.

Kancelaria

Różne kancelarie mają różny styl.

Kancelaria - zorganizowana instytucja, której celem głównym jest dokumentacja czynności prawnych podejmowanych przez określoną władze, w zakresie przysługujących jej uprawnień

Stały personel kancelarii - podkanclerzy, pisarz, sekretarz

Za kazimierza głównym pisarzem dokumentów był jego podkanclerzy dworski

Kanclerz był powoływany na sejmie, za zgodą senatu

Była też kancelaria pokojowa - czyli prywatna królewska - mieli ją prywatni regenci

Regenci - naczelnik kancelarii

Metrykanci - od 1538 prowadził metryki

Pisarze dekretowi - kierownik kancelarii dekretowej (od stefana batorego)

Stefan kazimierz hankiewicz - metrykant - po potopie zrobił inwentaryzację

Chronologia

Nauka o sposobach mierzenia czasu

Chronologia matematyczna

Chronologia techniczna (historyczna) -

Podstawowe jednostki to doba, miesiąc, rok

Miesiąc synodyczny trwa 29,5 dni

rok zwrotnikowy wynosi 365 dni i 5 godzin

idy - dzień po środku miesiąca (po pełni) kalendy - pierwszy dzień miesiąca

nony - dzień pomiędzy kalendami a idami

kalendy 1

nony 5,7 idy 13,15

wypadły dni póxniej w mar mai jul oi

Pierwsza indykcja zaczeła się 3 rok pne

Paleografia

suspensja - końcówka

kontrakcja - ze środka

Przez znak specjalny

nomina sacra

Promulgacja - chęć

scilicet - mianowici

NPH 2.md 2025-06-12

ecclesiae
z literkami p łączą się z sylaby
p z kreską nad - pre
z dolną kreską - per
per z ogonkiem - pro
et obsalute
anime
sygle - skróty do pierwszych liter

typologia pieczęci przedstawienia narracyjne, pieczęć piesza ze sceną walki

Formułka dewocyjna. Pismo kodeksowe i dyplomatyczne

relief pisma światłcień - inne grubości kresek.